

Česká republika
NÁLEZ
Ústavního soudu

Jménem republiky

Ústavní soud rozhodl v senátu složeném z předsedy senátu Jiřího Zemánka a soudců Ludvíka Davida (soudce zpravodaj) a Vojtěcha Šimíčka o ústavní stížnosti **M. B.**, t. č. ve výkonu trestu odnětí svobody, zastoupeného Mgr. Pavlem Pěnkavou, advokátem AK se sídlem Místecká 329/258, Ostrava-Hrabová, proti usnesení **Nejvyššího soudu** ze dne 4. 4. 2017 č. j. 6 Tdo 353/2017-28 a rozsudku **Krajského soudu v Ostravě** ze dne 12. 12. 2016 č. j. 6 To 632/2016-307, za účasti Nejvyššího soudu a Krajského soudu v Ostravě jako účastníků řízení, takto:

I. Usnesením Nejvyššího soudu ze dne 4. 4. 2017 č. j. 6 Tdo 353/2017-28 a rozsudkem Krajského soudu v Ostravě ze dne 12. 12. 2016 č. j. 6 To 632/2016-307 bylo porušeno právo stěžovatele na spravedlivý proces podle čl. 36 odst. 1 Listiny základních práv a svobod a čl. 6 odst. 1 Úmluvy o ochraně lidských práv a svobod a právo na ochranu rodičovství, rodiny a zvláštní ochranu dětí podle čl. 32 odst. 1 Listiny základních práv a svobod.

II. Tato rozhodnutí se proto ruší.

Odůvodnění:

I. Rekapitulace průběhu řízení, obsahu ústavní stížnosti a vyjádření účastníků řízení

1. Stěžovatel v sobotu 26. 3. 2016 večer se známým popíjel kofolu s rumem. Měl minimálně šest rumů, poslední z nich kolem půl dvanácté. Druhý den ráno se s manželkou a dvěma dětmi měl vydat do loutkového divadla v Opavě. Cítil se v pořádku, a proto se rozhodl řídit. Řízení však nezvládl a při projíždění levotočivé zatáčky vjel částečně do protisměru. Při stržení řízení vpravo došlo k nárazu přední části vozidla do stromu, vozidlo poté vyjelo vpravo mimo komunikaci, otočilo se kolem své osy a levým bokem narazilo do dalšího stromu. Stěžovatelova manželka a jeho starší syn nehodu nepřežili. Mladší syn, kterému v době nehody byly tři roky (dále také „mladší syn stěžovatele“), nehodu přežil s menšími poraněními. Stěžovatel měl v době řízení v krvi nejméně 1,54 g/kg alkoholu. Okresní soud v Opavě (dále jen „okresní soud“) ho shledal vinným ze spáchání přečinu usmrcení z nedbalosti podle § 143 odst. 1, odst. 3 a odst. 4 zákona č. 40/2009 Sb., trestní zákoník, ve znění pozdějších předpisů (dále jen „trestní zákoník“), a přečinu ohrožení pod vlivem návykové látky ve smyslu § 274 odst. 1, odst. 2 písm. a) trestního zákoníku. Stěžovateli uložil trest zákazu činnosti spočívající v zákazu řízení motorových vozidel na dobu sedmi let spolu s povinností nahradit škodu. Rozsáhle se však zabýval otázkou, zda stěžovateli uložit nepodmíněný trest odnětí svobody. Nakonec stěžovateli uložil úhrnný trest domácího vězení v délce dvou let. Stěžovatel se měl povinně zdržovat v rodinném domě, který vlastnil jeho tchán. V pracovních dnech měl být v domácím vězení v době od 19:00 hodin do 5:00

hodin následujícího dne. Ve dnech pracovního klidu a pracovního volna po celých 24 hodin denně s výjimkou navštěvování bohoslužeb 1x týdně.

2. Okresní soud při svých úvahách o trestu na jedné straně uvedl, že stupeň škodlivosti jednání stěžovatele je natolik vysoký, že zcela standardní a běžně ukládaný trest v obdobných věcech je nepodmíněné odnětí svobody. Okresní soud však vzal v potaz i polehčující okolnosti. Stěžovatel se v přípravném řízení i u hlavního líčení doznal. V průběhu celého dokazování opakovaně projevil upřímnou lítost. V občanském životě se doposud choval bezúhonně a řádně. V průběhu trestního řízení se navíc několik osob pozitivně vyjádřilo k jeho osobě. Vedoucí učitelka mateřské školky, kterou navštěvuje mladší syn stěžovatele, doporučovala co nejšetrnější přístup, aby vazby syna a otce nebyly zprerušeny. Starosta města, kde stěžovatel bydlí, hodnotil rodinu stěžovatele jako spořádanou. Oba rodiče byli podle něj obětaví a milující. Podle faráře farnosti celá rodina stěžovatele vyznávala křesťanské hodnoty a měla dobrou pověst mezi lidmi. Zaměstnavatel stěžovatele oceňoval jeho zodpovědný přístup k práci. Všichni pak potvrzovali výraznou fixaci mladšího syna stěžovatele na svého otce. Ze zprávy Magistrátu města Opavy – odboru sociálně právní ochrany dětí vyplynulo, že je na něm od nehody patrná zvýšená fixace a citová připoutanost na stěžovatele, který je pro něj nenahraditelným. Jejich vzájemný vztah je velmi blízký a případné odloučení by pro nezletilého bylo dalším výrazným traumatem. Okresní soud uznal, že na jeho rozhodnutí ohledně druhu trestu nejvýznamněji zapůsobilo vyjádření rodičů zesnulé manželky stěžovatele. Ti nyní pečují o jeho mladšího syna a silně se za stěžovatele postavili. Hodnotili ho jako příkladného manžela a milujícího otce. Zdůrazňovali pak především osud jejich vnuka. Potvrzovali jeho upnutí na stěžovatele a prosili, aby je soud neodděloval. Stejně tak sestra zesnulé manželky stěžovatele potvrzovala uvedenou fixaci mladšího syna stěžovatele. Nedovedla si představit, jak by snášel nepodmíněný trest odnětí svobody svého otce.

3. Krajský soud v Ostravě však na základě odvolání státního zástupce zrušil výrok o trestu. Nově odsoudil stěžovatele k nepodmíněnému úhrnnému trestu odnětí svobody v délce čtyř let. Pro jeho výkon stěžovatele zařadil do věznice s dozorem. Zopakoval také trest zákazu řízení motorových vozidel na dobu sedmi let. Ve zbytku ponechal rozsudek okresního soudu nezměněný. Krajský soud zdůraznil vysokou škodlivost jednání stěžovatele. Zmínil, že na ní nemohou ničeho změnit pozitivní reference osob, které se vyjádřily k osobě stěžovatele. Změnu trestu z domácího vězení na čtyřletý nepodmíněný trest odnětí svobody pak odůvodnil přesně těmito slovy: *„Krajský soud v Ostravě jako soud odvolací si je vědom, že jednání obžalovaného citelně zasáhlo členy rodiny, nicméně s úvahou soudu I. stupně stran uloženého trestu se neztotožnil. Je to výlučně osoba obžalovaného (...), kdo odpovídá za usmrcení dvou osob členů rodiny. Jeho následný postoj v podobě lítosti nad svým jednáním však neodráží vysoký stupeň škodlivosti jeho jednání s fatálním následkem v podobě smrti dvou osob, při zásadním porušení předpisů dopravy. Proto krajský soud dospěl k závěru, při přihlédnutí ke společenské škodlivosti jednání obžalovaného na základě zákonných okolností vyplývajících z výkladu ust. § 39 tr. zákoníku a vyhodnotil, že soudem I. stupně trestní sankce, jak je vyjádřena ve výroku o trestu napadeného rozsudku, je neadekvátní co do druhu trestu, tak účelu trestu, zejména s přihlédnutím k povaze a rozsahu obžalovaným zaviněných následků“.*

4. Stěžovatel nejdříve podal proti rozsudku krajského soudu ústavní stížnost. Tu ústavní soud odmítl pro nepřipustnost, protože podle jeho názoru měl stěžovatel podat

dovolání (viz usnesení sp. zn. III. ÚS 50/17 ze dne 20. 1. 2017). Stěžovatel se proto obrátil na Nejvyšší soud, který jeho dovolání však odmítl. Stěžovatel se opřel o dovolací důvod podle § 265b odst. 1 písm. h) zákona č. 141/1961 Sb., o trestním řízení soudním (trestní řád), ve znění pozdějších předpisů (dále jen „trestní řád“). Tvrdil, že mu krajský soud uložil takový druh trestu, který zákon nepřipouští, resp. že mu uložil trest ve výměře mimo trestní sazbu stanovenou zákonem. Důvodnost uplatněného dovolacího důvodu spatřoval v porušení obecných zásad pro ukládání a přiměřenost trestních sankcí. Podle Nejvyššího soudu se však jeho argumentace zjevně vymykala obsahovému zaměření deklarovaného dovolacího důvodu. Ten lze podle trestního řádu uplatnit, pokud soud obviněnému uložil takový druh trestu, jehož uložení konkrétní ustanovení zvláštní části trestního zákoníku neumožňuje, nebo pokud mu sice trest v tomto ohledu (co do druhu trestu) uložil správně, avšak v nepřipustné výměře. Žádná z těchto alternativ v případě stěžovatele nenastala. Nejvyšší soud pak nad rámec hlavního důvodu odmítnutí dovolání, kterým bylo nenaplnění jakéhokoliv z dovolacích důvodů podle trestního řádu, odkázal na judikaturu Ústavního soudu, podle které trestní soudy splní požadavky zásady přiměřenosti uložené sankce, pokud ji lze předvídat. Jinými slovy musí být její uložení – co do druhu a výměry příslušného trestu – ve srovnatelných případech obvyklé. Stěžovatel se podle Nejvyššího soudu dovolával ochrany zájmů svého mladšího syna způsobem, který odporuje § 38 odst. 3 trestního zákoníku. Jestliže výraznější ovlivnění alkoholem v době jízdy vedlo k usmrcení dvou nejbližších příbuzných, tedy výlučně v důsledku selhání stěžovatele, nelze mít trest, který mu krajský soud uložil, za rozporný se zásadou přiměřenosti trestních sankcí.

5. V ústavní stížnosti stěžovatel napadá zejména rozsudek krajského soudu. Namítá, že zásadním specifikem tohoto případu a nosným pilířem rozsudku okresního soudu je poměrování míry škodlivosti jednání stěžovatele s důsledky uložené trestní sankce pro rodinné vazby stěžovatele a hlavně zdárný psychický vývoj jeho mladšího syna. Přesto se v rozsudku krajského soudu o těchto otázkách nehovoří. Nehovoří se v něm ani o tom, že jeho mladší syn vůbec existuje. Krajský soud nijak nezmnínil, že se sami pozůstalí po zemřelé matce jednohlasně vyslovují pro zachování rodiny a nepřetrhávání vazeb mezi synem a otcem, které by mohlo mít trvalé a nezhoditelné následky. Zamlčel, že orgány péče o děti a mládež varují před odloučením mladšího syna od stěžovatele, které podle nich není v zájmu jeho zdárného psychického vývoje. Přešel naprosto jednohlasnou žádost občanské veřejnosti, aby trestní soud neodlučoval mladšího syna od otce. Byť tedy krajský soud svým rozsudkem vyslovuje nesouhlas s rozsudkem okresního soudu a *de facto* se vymezuje proti jeho právním závěrům, přesto se z jeho obsahu nedozvídáme, jak se argumentačně s těmito závěry vypořádal. Nereagoval ani na námitky obhajoby. Pouze lakonicky uvedl, že okresním soudem aplikovaná trestní sankce je neadekvátní povaze a rozsahu zaviněných důsledků.

6. Stěžovatel pak uznává, že Nejvyšší soud na rozdíl od krajského soudu své rozhodnutí alespoň řádně odůvodnil. Přesto pominul zásadní rozměr projednávaného případu. Stěžovatel totiž způsobil negativní následky pouze a jenom „uvnitř“ své širší rodiny, která mu odpustila. Stála za ním a nadále za ním stojí. Žádá, aby soudy už tak nesnesitelnou bolest jeho pobytem ve vězení nadále neprohlubovaly. Nejvyšší soud pracoval na několika místech se zásadou proporcionality nedůsledně. Tento případ evidentně poměruje s jinými případy, ve kterých došlo v důsledku dopravní nehody spáchané pod vlivem alkoholu k úmrtí více osob. Zcela však pomíjí zásadní rozdíl mezi tím, zda se jednalo o příslušníky vlastní rodiny či třetí osoby. Už okresní soud jednoznačně řekl, že pokud by stěžovatel zabil cizí osoby, pak by vůbec o trestu

domácího vězení neuvažoval. S tím se stěžovatel zcela shoduje. Tento případ je však odlišný. Proto hodnocení přiměřenosti ze strany Nejvyššího soudu značně pokulhává. Nejvyšší soud pak vůbec neřešil námitku, že požadavek generální prevence, a tedy ochrany společnosti před závadným jednáním stěžovatele, byl saturován trestem zákazu činnosti. Nebylo tudíž nutné na stěžovatele ještě působit trestem odnětí svobody, to vše ve smyslu zásady přiměřenosti ukládaného trestu. Obecné soudy v jeho věci obecně nedodržely zásady pro ukládání trestu.

7. Stěžovatel je přesvědčený, že krajský i Nejvyšší soud svým postupem porušily právo na ochranu rodičovství, rodiny a zvláštní ochranu dětí dle čl. 32 odst. 1 Listiny základních práv a svobod (dále jen „Listina“). Neposkytly stěžovateli ochranu před neoprávněným zasahováním do soukromého a rodinného života dle čl. 10 odst. 2 Listiny. Porušily také jeho právo na spravedlivý proces podle čl. 36 odst. 1 Listiny. Stát měl v tomto případě prostřednictvím orgánů soudní moci poměřovat míru ochrany společnosti před stěžovatelem s mírou ochrany stěžovatele a jeho blízkých v jejich právu na rodičovství, rodinný život a hlavně mírou zvláštní ochrany stěžovatelova mladšího syna. Pokud Ústavní soud napadená rozhodnutí nezruší, bude to mít dopad na jeho zdravý psychický vývoj, což ve svém odborném vyjádření potvrdila i znalkyně z oboru psychologie, odvětví psychiatrie, specializovaná klinická psychologie dětí a dospělých. To samé stvrzuje i zpráva psychoterapeutky a poradce pro pozůstalé Mobilního hospice Strom života, která s mladším synem stěžovatele od oné tragické události pracuje. Stěžovatel z těchto důvodů navrhuje zrušení rozsudku krajského soudu a usnesení Nejvyššího soudu. Rozsudek okresního soudu nenapadá.

8. Nejvyšší soud ve svém vyjádření k ústavní stížnosti uvedl, že mu trestním řádem upravené důvody dovolání neposkytly procesní prostor k reakci na dovolání stěžovatele, který napadal pouze uložení nepodmíněného trestu odnětí svobody z hledisek rozváděných i v jeho ústavní stížnosti. Uložení trestu domácích vězení (i v kombinaci s trestem zákazu činnosti) Nejvyšší soud nepokládá za dostačující reakci na skutek, z jehož spáchání okresní i krajský soud shledaly stěžovatele vinným. Povaha a závažnost trestného činu musí být podle názoru Nejvyššího soudu prvotním a rozhodujícím hlediskem, které je následně nutno korigovat poměry pachatele a eventuálně dalšími podpůrnými hledisky. Z odůvodnění rozsudku krajského soudu plyne, že okresní soud přecenil následná kritéria uplatňující se při individualizaci soudního postihu. Podle Nejvyššího soudu lze však *„připustit, že odůvodnění rozhodnutí soudu druhého stupně pro jistou kusost zatěžuje deficit důsledného nepoměření všech v úvahu přicházejících faktorů, zejména těch, které obviněný uplatnil, a o něž opírá i svá následná podání.“* Je pak otázkou, do jaké míry lze při ukládání trestu obviněnému zohlednit zájem jeho dítěte. Stěžovatel uplatňuje viktimizaci způsobenou v důsledku necitlivého přístupu soudu k osobě stěžovatele, resp. jeho synovi, aniž by zmiňoval jakékoli důsledky činu zakládající viktimizaci prvotní, vzešlou z vlastního jednání stěžovatele. Ústavní soud bude muset zvážit, zda by případná kasace odpovídala trestněprávní politice státu realizované v oblasti ochrany života a zdraví na úseku silniční dopravy.

9. Krajský soud ve svém vyjádření k ústavní stížnosti zdůraznil, že stěžovatel ve stavu vylučujícím způsobilost k řízení motorového vozidla vezl svoji rodinu, ač jeho krev obsahovala v době řízení nejméně 1,54 g/kg alkoholu. V důsledku požitého alkoholu s vozidlem havaroval. Zbavil života dvě osoby – manželku a dítě. Trestní zákoník stanoví pachateli takového jednání trest v rozpětí tři léta až deset let. Trestní

sazba odráží závažnost popsaného jednání. Je to výlučně stěžovatel, kdo nese odpovědnost za neodčinitelný následek smrti dvou osob. Trestní věc stěžovatele není co do spáchaného skutku ničím výjimečná pro zmírnění trestu. Nulová tolerance alkoholu platí pro všechny řidiče beze zbytku. Pokud nadto nastane následek v podobě usmrcení dvou osob, odpovědnost řidiče doznává odrazu v jeho potrestání. Nelze proto přisvědčit náhledu stěžovatele, že se případ svou specifičností vymyká obvyklým případům. Stěžovatel sice dosud žil řádným životem. To je však běžnou normou pro většinu občanů. Z ní fatálně vybočil způsobením smrti dvou osob blízkých. Pozitivní reference spoluobčanů a podpora rodiny z pohledu soudu nemohou vyvážit závažnost následku, a to i při vědomí, že pozůstalým je nezletilý syn stěžovatele. Byl to stěžovatel, kdo mohl domyslet důsledky svého protiprávního jednání, pro něž byl potrestán. Argumentaci uvedenou v podané stížnosti o negativním ovlivnění psychického vývoje mladšího syna stěžovatele nelze dávat k tíži odvolacímu soudu. Zodpovědnost za následek vyvěrá toliko a jen z jednání stěžovatele.

II. Právní posouzení

10. Ústavní stížnost splňuje všechny požadované náležitosti a podmínky pro její projednání, které stanoví Ústava a zákon č. 182/1993 Sb., o Ústavním soudu, ve znění pozdějších předpisů (dále jen „zákon o Ústavním soudu“). Po zvážení argumentace obsažené v ústavní stížnosti a obsahu napadených rozhodnutí i vyžádaných spisů dospěl Ústavní soud k závěru, že ústavní stížnost je důvodná.

11. Ústavní soud připomíná, že ho neváže ústavněprávní kvalifikace, kterou věci prisuzuje navrhovatel v odůvodnění svého návrhu. Podle zásady *iura novit curia* se návrhem může zabývat i z pohledu ustanovení, jichž se navrhovatel či strany nedovolávají. Ústavní stížnost je charakterizována skutky, které kritizuje, resp. svým předmětem, jehož neústavnost tvrdí, a ne pouhým právním odůvodněním [viz nález Ústavního soudu sp. zn. Pl. ÚS 37/04 ze dne 26. 4. 2006, bod 54 (N92/41 SbNU 173)].

12. Stěžovatel v ústavní stížnosti zejména namítá, že mu krajský soud neměl udělit nepodmíněný trest odnětí svobody vzhledem k závažným polehčujícím okolnostem, které zcela v odůvodnění svého rozsudku pominul. Uložený trest ve výsledku představuje nepřiměřený zásah do stěžovatelova rodinného života se silně negativním dopadem na jeho mladšího syna. Jeho nejlepší zájmy krajský soud nevzal v potaz.

II. a) Obecné principy

13. Ústavní soud v první řadě uvádí, že vzhledem ke svému úkolu ochrany ústavnosti respektuje pravomoc obecných soudů ukládat tresty za trestné činy (viz čl. 90 Ústavy, resp. čl. 40 odst. 1 Listiny). Ústavnímu soudu do této pravomoci obecných soudů náleží zasáhnout jen ve velmi výjimečných případech, pokud uložený trest nesplňuje ústavněprávní požadavky. Trestní soudy musí podle čl. 39 Listiny dostát ústavnímu principu *nullum crimen et nulla poena sine lege* (žádný zločin a žádný trest bez zákona). Zákon pak jednoznačně stanoví jejich povinnost ukládat přiměřené trestní sankce. Podle § 38 odst. 1 trestního zákoníku se mají trestní sankce ukládat s přihlédnutím k povaze a závažnosti spáchaného trestného činu a poměrům pachatele. Ustanovení § 38 odst. 2 trestního zákoníku pak v sobě výslovně obsahuje princip subsidiarity přísnější trestní sankce, protože stanoví, že „tam, kde postačí uložení trestní sankce pachatele méně postihující, nesmí být uložena trestní sankce pro pachatele

citelnější.“ Doktrína také dovozuje, že přiměřenost trestní sankce, tj. proporcionalita mezi zájmem na ochraně společnosti před pachatelem trestného činu a zásahem do základních práv pachatele způsobeným uloženou trestní sankcí, má ústavněprávní povahu (viz Šámal, P. a kol. *Trestní řád. Komentář*. 7. vydání. Praha: C. H. Beck, 2013, s. 504). Nedostatečně odůvodněné a nedostatečně ospravedlněné rozhodnutí o udělení přísnějšího druhu trestu je proto porušením zákonné povinnosti ukládat přiměřené trestní sankce. V závažnějších případech může být i porušením ústavní povinnosti zákonnosti trestu a zásahem do ústavního příkazu „*nulla poena sine lege*“ [viz náleze sp. zn. I. ÚS 4503/12 ze dne 11. 6. 2014 (N 119/73 SbNU 827), body 17, 29 a 30].

14. Z právě popsaných principů a ze zásady nezávislosti soudní moci se zásadou subsidiarity zásahu Ústavního soudu plyne, že při posuzování námitky proti uložení trestu odnětí svobody se Ústavní soud může zaměřit jen na otázku, zda uložení uvedeného trestu trestní soudy nezasáhly do ústavních práv stěžovatele. Stát, který s plnou vážností respektuje svobodu každého lidského jedince, ji nemůže omezovat svévolně, bez náležitého ospravedlnění svých zásahů. V trestním právu takové opodstatnění a odůvodnění představují účely trestání. Na rozdíl od zákona č. 140/1961 Sb., trestní zákon, ve znění pozdějších předpisů, účinného do 31. 12. 2009 (dále jen „trestní zákon“), dnes platný a účinný trestní zákoník neobsahuje explicitní vyjádření účelu trestních sankcí (viz § 23 trestního zákona). Podle důvodové zprávy k trestnímu zákoníku se vymezení účelů trestání ponechává trestněprávní nauce. Uvedené ustanovení trestního zákona se nahradilo promítnutím obecných zásad trestání do jednotlivých ustanovení trestního zákoníku o trestních sankcích. Účel trestání pak vyplývá nejen z těchto obecných zásad, ale i z celkového pojetí trestního zákoníku, a zejména pak z jednotlivých ustanovení upravujících ukládání trestních sankcí (viz náleze sp. zn. I. ÚS 4503/12, bod 23).

15. Trestněprávní nauka rozeznává a popisuje řadu účelů trestních sankcí, zejména účel retributivní, směřující k uložení zaslouženého trestu, a dále účely konsekvencialistické, zaměřující se na důsledky trestu. Mezi ně patří například odstrašení (tedy individuální a generální prevence), rehabilitace pachatele (tedy jeho výchova, náprava), inkapacitace pachatele (tedy znemožnění, zabránění mu páchat další trestnou činnost), restorace (tedy obnova, náprava narušených, poškozených vztahů mezi pachatelem a obětí i celou společností; srov. koncepci restorativní justice), či odškodnění oběti [srov. Ashworth, A., von Hirsch, A., Roberts, J. (eds.) *Principled Sentencing: Readings on Theory and Policy*. Oxford: Hart Publishing, 2009]. V moderních systémech trestní justice se tyto účely obvykle vzájemně kombinují. Při ukládání trestů se zohledňuje jak potřeba spravedlivého postihu v reakci na protispolečenské jednání, tak potřeba zajištění bezpečnosti občanů a majetku před nebezpečnými pachateli, dosažení převýchovy pachatele (je-li možná), jakož i zjednání nápravy po spáchaném činu. Při ukládání trestu v konkrétním případě však rozličné účely mohou být ve vzájemném konfliktu. Ten lze řešit například deklarováním primárního účelu, který musí být naplněn vždy, a účelů podpůrných, sekundárních, jejichž dosažení je vhodné, nikoli však za každých okolností a v plné míře nezbytné (viz náleze sp. zn. I. ÚS 4503/12, bod 24).

16. Jak bylo zmíněno výše, český zákonodárce při přijetí trestního zákoníku záměrně upustil od svého úkolu vyjádřit účely trestání, popřípadě nastínit jistou hierarchii mezi těmito účely [mj. se tak stalo v rozporu s doporučením Výboru ministrů Rady Evropy č. R (92) 17, týkajícím se důslednosti v udělování trestů]. Nespecifikoval,

zda je u určitých skupin trestných činů žádoucí sledovat primárně některý konkrétní účel trestu. Za takové situace je zapotřebí nalézat ospravedlnění pro zásahy do základních práv a svobod jedinců při výkonu trestní justice cestou interpretace principů a zásad pro ukládání trestů. Z nutnosti dodržovat princip proporcionality (§ 38 odst. 1 trestního zákoníku) a požadavku subsidiarity přísnější trestní sankce (princip *ultima ratio*, § 38 odst. 2 trestního zákoníku) při ukládání trestů lze dovodit, že jedním z účelů trestu přiměřeného povaze a závažnosti spáchaného trestného činu je spravedlivé potrestání viníka (*punitur quia peccatum est* - trestá se, protože bylo spácháno zlo). Nová koncepce trestání, která se projevuje v trestním zákoníku zejména formulací principu *ultima ratio*, zdůrazněním alternativních trestů a promítnutím zásad pro trestání jak do ustanovení o ukládání trestů obecně, tak do ustanovení o jednotlivých trestech zvláště, také umožňuje účinnější dosahování konsekvencialistických (důsledkových) účelů trestání - účinně chránit společnost, předcházet trestné činnosti, odškodnit oběti (srov. § 38 odst. 3 trestního zákoníku) atp. Princip proporcionality přitom slouží i jako ochrana před ryze účelovým uplatňováním trestní represe. Může předejít například časově neurčité izolaci (inkapacitaci) osob, které společnosti nevyhovují, působí jí strach nebo v ní vyvolávají odsuzující reakce svým nonkonformním (i delikventním) způsobem života (mimo případy, ve kterých je to zcela nevyhnutelné, například u osob trpících tak závažnými poruchami, že jejich pobyt na svobodě představuje vysoké riziko újmy na životě či zdraví jak pro ně samé, tak pro jejich okolí; srov. nálezn sp. zn. I. ÚS 4503/12, bod 25).

17. Lze tak shrnout, že pokud zákonodárce nespecifikuje svou trestní politiku co do účelů trestání detailněji, pak každé uložení trestu (ať už samostatného trestu, či více trestů vedle sebe) musí přísně sledovat a respektovat principy proporcionality a *ultima ratio* [subsidiarity (přísnější) trestní sankce]. To platí i v případě, že by soud v konkrétní situaci shledal, že některý z konsekvencialistických (důsledkových) účelů - například odstrašení potenciálních pachatelů atp. - vyžaduje citelnější trest pro odsouzeného, respektive trest více omezující jeho základní práva a svobody. Současná právní úprava, jak ji Ústavní soud shora vyložil, neumožňuje disproportční zosťření trestní represe (byť v rámci zákonných hranic trestních sazeb) ani v individuální, ani v obecné rovině. Nepřipouští ukládání takových postihů, které by před účelem trestu jako spravedlivé sankce za spáchaný čin upřednostňovaly účely preventivní, výchovný, zábranný apod. Jinými slovy, princip proporcionality se neomezuje jenom na výměru trestu v rozmezí spodní a horní hranice trestní sazby. Váže obecné soudy též k tomu, aby i uvnitř tohoto rozmezí zachovávaly maximu trestat podobné případy podobně a rozdílné rozdílně. Vybočení z principu proporcionality při sledování jiných účelů a cílů - typicky ukládáním exemplárních trestů anebo jiným nepřiměřeným zosťřením represe - ve své podstatě narušuje principy rovnosti lidí před zákonem a právo na spravedlivý proces. Co je však nejdůležitější, křiví cit pro spravedlnost ve společnosti (viz nálezn sp. zn. I. ÚS 4503/12, bod 26).

18. Naprostým ústavněprávním minimem náležitého ospravedlnění zásahů státu do svobody jednotlivce při ukládání trestů je dodržení požadavků plynoucích z práva na řádné odůvodnění soudního rozhodnutí jako jednoho z komponentů spravedlivého procesu. Význam práva na řádné odůvodnění rozhodnutí soudu má hned tři roviny. Je korelátom práva účastníka řízení přednášet návrhy, argumenty a námítky, aby na ně dostal od soudu náležitou odpověď. Představuje zároveň jednu ze záruk, že výkon spravedlnosti není arbitrární, neprůhledný a že rozhodování soudů je kontrolované veřejností. Vytváří rovněž předpoklad pro účinné uplatňování opravných prostředků,

které má účastník řízení k dispozici (viz Kmec, J., Kosař, D., Kratochvíl, J., Bobek, M. *Evropská úmluva o lidských právech. Komentář*. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2012, s. 757-758). Evropský soud pro lidská práva ve své judikatuře zformuloval základní principy výkladu práva na řádné odůvodnění soudního rozhodnutí. Zdůraznil, že otázku, zda obecný soud (ne)dostál povinnosti odůvodnit rozhodnutí, nelze posoudit jinak, než na základě okolností daného případu (rozsudek ze dne 9. 12. 1994 ve věci *Ruiz Torija proti Španělsku* stížnost č. 18390/91, § 29). Je přitom nutné vzít v úvahu, zda argument, na který soud v odůvodnění rozhodnutí neodpověděl, je pro souzenou věc relevantní, a zda mohl mít vliv na výsledek řízení (rozsudek ze dne 21. 7. 2009 ve věci *Luka proti Rumunsku*, stížnost č. 34197/02, § 56).

19. Atributem práva na odůvodnění soudního rozhodnutí je řádně vyložená, logicky konzistentní a přesvědčivá aplikace práva obecným soudem. Evropský soud pro lidská práva sice v zásadě připouští, že soud rozhodující o oprávněném prostředku může pojmout odůvodnění svého rozhodnutí stručně, ať už tak, že přejme odůvodnění napadeného rozhodnutí, či jinak. Na druhou stranu ale musí být patrné, že se dotýčný soud všemi důležitými otázkami skutečně zabýval a že se nespokojil s pouhým potvrzením závěrů soudu nižší instance [viz rozsudek ze dne 19. 12. 1997 ve věci *Helle proti Finsku*, stížnost č. 20772/92, § 60; či rozhodnutí o přijatelnosti ze dne 19. 12. 1997 ve věci *Pentagiotis proti Řecku*, stížnost č. 14582/09, oddíl 1]. Nedostatky odůvodnění napadených rozhodnutí soudu prvního stupně, odvolacího i dovolacího soudu, ve kterých nebyly dostatečně zohledněny všechny okolnosti případu, jsou pak základem pro výše zmíněné výjimečné oprávnění Ústavního soudu k zásahu do rozhodovací činnosti obecných soudů (viz např. nálezy Ústavního soudu sp. zn. I. ÚS 1680/13 ze dne 22. 12. 2015, body 21-25).

20. Ústavní soud také musí odkázat na čl. 3 odst. 1 Úmluvy o právech dítěte, podle něž musí být nejlepší zájem dítěte předním hlediskem při jakékoli činnosti týkající se dětí, ať už uskutečňované veřejnými nebo soukromými zařízeními sociální péče, soudy, správními nebo zákonodárnymi orgány. Nutnost zohlednění nejlepšího zájmu dítěte při jakékoli činnosti týkající se dítěte, včetně soudního rozhodování, Ústavní soud ve své judikatuře dlouhodobě zdůrazňuje [viz např. nálezy sp. zn. Pl. ÚS 23/02 ze dne 30. 6. 2004 (N 89/33 SbNU 353; 476/2004 Sb.); nálezy sp. zn. Pl. ÚS 15/09 ze dne 8. 7. 2010 (N 139/58 SbNU 141; 244/2010 Sb.), bod 29; nálezy sp. zn. IV. ÚS 3305/13 ze dne 15. 10. 2014; nálezy sp. zn. I. ÚS 1506/13 ze dne 30. 5. 2014 (N 110/73 SbNU 739); nálezy sp. zn. III. ÚS 3363/10 ze dne 13. 7. 2011 (N 131/62 SbNU 59); či nálezy Ústavního soudu sp. zn. I. ÚS 3226/16 ze dne 29. 6. 2017]. Podle autoritativního výkladu Výboru pro práva dítěte „*vždy, když je činěno rozhodnutí s dopadem na konkrétní dítě, ... musí rozhodovací proces zahrnovat posouzení možného dopadu (negativního nebo pozitivního) rozhodnutí na dotčené dítě. ... z odůvodnění rozhodnutí musí být patrné, že [nejlepší zájem dítěte] byl vzat v potaz.*“ [viz Obecný komentář Výboru pro práva dítěte č. 14 – o právu dítěte na to, aby jeho nejlepší zájmy byly předním hlediskem (General comment No. 14 on the right of the child to have his or her best interests taken as primary consideration) z 29. 5. 2013, CRC/C/GC/14, § 6, obdobně § 29; dále jen „Obecný komentář Výboru pro práva dítěte č. 14“].

21. V té souvislosti je také třeba zmínit čl. 9 Úmluvy o právech dítěte, podle kterého platí: „(1) *Státy, které jsou smluvní stranou úmluvy, zajistí, aby dítě nemohlo být odděleno od svých rodičů proti jejich vůli, ledaže příslušné úřady na základě soudního rozhodnutí a v souladu s platným právem a v příslušném řízení určí, že takové oddělení*

je potřebné v zájmu dítěte. Takové určení může být nezbytným v některém konkrétním případě, například, jde-li o zneužívání nebo zanedbávání dítěte rodiči nebo žijí-li rodiče odděleně a je třeba rozhodnout o místě pobytu dítěte. (2) V jakémkoli řízení podle odstavce 1 se poskytuje všem dotčeným stranám možnost zúčastnit se řízení a sdělit svoje stanoviska. (3) Státy, které jsou smluvní stranou úmluvy, uznávají právo dítěte odděleného od jednoho nebo obou rodičů udržovat pravidelné osobní kontakty s oběma rodiči, ledaže by to bylo v rozporu se zájmy dítěte. (...).“ V roce 2011 vydal Výbor pro práva dítěte v návaznosti na citovaný čl. 9 Úmluvy o právech dítěte i doporučení o právech dětí uvězněných osob (dostupné zde <https://goo.gl/MdQ7jN>). Uvedl v něm: „Výbor zdůrazňuje, že by při ukládání trestu rodičům a hlavním pečovatelům mělo být všude, kde je to možné, zváženo uložení trestu nezahrnujícího odnětí svobody namísto trestu, který odnětí svobody zahrnuje, včetně předsoudní a soudní fáze řízení. Alternativa k odnětí svobody by měly být dostupné a používané případ od případu s plným zvážením možných dopadů různých trestů na nejlepší zájmy dotčených dětí.“ (bod 30 uvedeného doporučení).

22. Obdobně judikatura Evropského soudu pro lidská práva zdůrazňuje, že soudy se musí nejlepším zájmem dítěte zabývat a posoudit jej v dané konkrétní situaci, pokud rozhodují ve věci s dopadem na dítě (viz např. rozsudek ze dne 28. 6. 2007 ve věci *Wagner a J. M. W. L. proti Lucembursku*, stížnost č. 76240/01, § 135; ze dne 26. 6. 2014 ve věci *Mennesson proti Francii*, stížnost č. 65192/11, § 93; ze dne 21. 12. 2010 ve věci *Anayo proti Německu*, stížnost č. 20578/07, § 71; ze dne 20. 1. 2015 ve věci *Gözüm proti Turecku*, stížnost č. 4789/10, § 50–51; či ze dne 10. 2. 2015 ve věci *Penchevi proti Bulharsku*, stížnost č. 77818/12, § 71). Při aplikaci výše popsaných kritérií pro ukládání trestu, které obsahuje trestní zákoník (bod 13 výše), a hodnocení rodinných poměrů pachatele (§ 39 odst. 1 trestního zákoníku) je proto nutné zohlednit právě i nejlepší zájem dítěte. Ten se ostatně může v případech obdobných projednávané věci projevit i při povinnosti trestního soudu přihlídnout k právem chráněným zájmům osob poškozených trestným činem (§ 38 odst. 3 trestního zákoníku). Všechny právě popsané zájmy na zvláštní ochraně dětí a rodičovství navíc požívají ústavněprávní ochrany podle čl. 32 odst. 1 Listiny.

II. b) Aplikace obecných principů na projednávanou věc

23. Krajský soud se podle Ústavního soudu dopustil několika ústavněprávních pochybení. Jak Ústavní soud vymezil výše, nedostatečně odůvodněné a nedostatečně ospravedlněné rozhodnutí o udělení přísnějšího druhu trestu představuje porušení zákonné povinnosti ukládat přiměřené trestní sankce. Krajský soud této své povinnosti nedostál. Prakticky v jednom jediném odstavci (ocitovaném v bodě 3 výše) se omezil na zdůraznění vysoké společenské škodlivosti jednání stěžovatele. O té ve skutečnosti ani nebylo sporu, sám okresní soud s ní pracoval. Krajský soud se však zcela opomenul vypořádat se všemi polehčujícími okolnostmi, které svědčily ve prospěch stěžovatele. Obzvláště při porovnání s pečlivým odůvodněním rozsudku okresního soudu a vzhledem ke skutečnosti, že krajský soud přikročil k tak závažnému kroku, jakým je změna trestu z domácího vězení na nepodmíněný trest odnětí svobody v délce čtyř let ve věznicí s dozorem, nelze podle Ústavního soudu jednou větou uvést, že na vysoké společenské škodlivosti „nemohou ničeho změnit pozitivní reference osob z okruhu osob vyjmenovaných soudem I. stupně, jež se vyjádřily k osobě obžalovaného“ a

nezabývat se okolnostmi svědčícími ve prospěch stěžovatele. Krajský soud se na ně navíc nezaměřil vůbec.

24. V tomto případě nešlo o rozhodnutí, které mohlo být v souladu s judikaturou Evropského soudu pro lidská práva odůvodněno stručně. Krajský soud nepotvrzoval rozhodnutí soudu prvního stupně, naopak s ním vyjádřil silný nesouhlas. Měl proto vysvětlit, proč při hodnocení přiměřenosti trestu nemohou všechny polehčující okolnosti převážit nad škodlivostí toho, co stěžovatel provedl. Tento závěr nelze pouze konstatovat. Krajský soud se v tomto kontextu měl zejména vypořádat s dopadem nepodmíněného trestu odnětí svobody na mladšího syna stěžovatele, který okresní soud zvážil velmi pečlivě (viz také bod 27 níže). V rozhodnutí krajského soudu nesměla chybět přímá reakce a detailnější rozbor, v čem se konkrétně okresní soud mýlí, přiznal-li polehčujícím okolnostem váhu, jakou jim přiznal. Rozsudek krajského soudu je v tomto aspektu nepřezkoumatelný. Z jeho odůvodnění podle Ústavního soudu nplyne, že dostatečně zohlednil všechny okolnosti celého případu. V kontextu okolností projednávané věci krajský soud nedostal své povinnosti řádně vyložit a logicky s potřebnou přesvědčivostí aplikovat právo, jak to po něm požaduje čl. 36 odst. 1 Listiny a čl. 6 Úmluvy.

25. Kromě toho, že krajský soud nereagoval adekvátně vůči rozsudku okresního soudu, s nímž nesouhlasil, nereagoval adekvátně ani vůči námitkám, které stěžovatel uplatňoval v odvolacím řízení. Jak plyne ze spisového materiálu, stěžovatel ve svém pětistránkovém vyjádření k odvolání státního zástupce konkrétně uváděl, že mu okresní soud uložil trest s nutnou rozvahou po poměření všech okolností věci v souladu s § 38 odst. 1, 2 a 3 trestního zákoníku. Dodával, že okresní soud dosáhl účelu trestu izolováním stěžovatele od řízení motorových vozidel. Přitom se opíral o zásadu subsidiarity přísnější sankce. Zdůrazňoval, že odloučení od jeho mladšího syna by pro něj bylo dalším výrazným traumatem a ani nejbližší rodina si nedokáže představit, jak by nezletilý syn toto odloučení snášel, pokud již přišel o matku a bratra. Doplnoval, že poškození stojí na jeho straně, což v odvolacím řízení stvrzovala i zmocněnkyně jeho zesnulé manželky. Nepodmíněný trest navíc nedoporučovali všichni odborní pracovníci z odboru sociálně-právní ochrany dětí, Mobilního hospicu Strom života, z mateřské školy navštěvované mladším synem stěžovatele i z Probační a mediační služby.

26. Krajský soud tohle všechno ponechal bez reakce. Zcela tím popřel výše popsanou funkci práva na řádné odůvodnění, aby účastník řízení dostal náležitou odpověď na své návrhy, argumenty a námitky. Obzvláště pokud krajský soud změnil v očích stěžovatele spravedlivější trest domácího vězení na trest odnětí svobody, který stěžovatel vnímá jako příkoří, měl si dát mnohem více záležet na tom, aby mu ve svém odůvodnění objasnil, proč jeho námitky v odvolacím řízení nejsou odůvodněné. Splnění této povinnosti bylo o to naléhavější, že stěžovatel již nemohl rozsudek krajského soudu napadnout odvoláním a případné námitky vůči nepřiměřenosti trestu ani nespádají pod žádný dovolací důvod (viz body 30-32 níže). I ve vztahu k obhajobě stěžovatele tedy krajský soud způsobil, že ani v tomto aspektu není jeho rozsudek přezkoumatelný. Jeho přístup přehlížející vše, co hrálo ve prospěch stěžovatele, mohl vyvolat dojem, že výkon trestní spravedlnosti je arbitrární a neprůhledný, čemuž mají záruky plynoucí z práva na řádné odůvodnění předejít.

27. Odmítnutím zohlednit nejlepší zájmy mladšího syna stěžovatele pak krajský soud nerespektoval výše vymezené principy plynoucí z čl. 3 odst. 1 a čl. 9 Úmluvy o

právech dítěte, z judikatury Evropského soudu pro lidská práva a z práva na zvláštní ochranu dětí a rodičovství podle čl. 32 odst. 1 Listiny. Jak zdůrazňoval Výbor pro práva dítěte ve výše citovaném komentáři, z každého rozhodnutí, které má dopad na dítě, musí plynout, že rozhodující orgán vzal jeho nejlepší zájem v potaz. Ze spisového materiálu plyne, že odnětí svobody stěžovatele má na jeho mladšího syna silně negativní dopad, což je přesně skutečnost, kterou podle výše citovaných ustanovení a judikatury Evropského soudu pro lidská práva musí vzít soudy v úvahu. Měly by přitom mít na paměti i doporučení Výboru pro práva dítěte o právech dětí uvězněných osob a jeho výzvu k pečlivému zvažování alternativ k odnětí svobody jejich rodičů. Trestním soudům to ostatně na podústavní úrovni ukládá § 39 odst. 1 trestního zákoníku v rámci povinnosti zhodnotit rodinné poměry pachatele. Z právě uvedeného určitě neplyne, že by snad nejlepší zájem dítěte měl vždy převažovat nad zájmem společnosti na spravedlivém potrestání pachatelů trestných činů. V naprosté většině případů bude váha tohoto zájmu větší, což může vést k závěru trestních soudů o nutnosti odejmout pachateli osobní svobodu. Zohlednění nejlepšího zájmu dítěte však nesmí z úvah soudu ukládajícího trest za spáchaný trestný čin zcela zmizet. Musí jít, slovy Obecného komentáře Výboru pro práva dítěte č. 14, o přední hledisko. Trestní soudy k němu proto musí přihlídnout a odůvodnit, proč v tom kterém případě (ne)převáží nad zájmem společnosti na potrestání pachatele. Obzvláště v tomto konkrétním případě je váha nejlepších zájmů mladšího syna stěžovatele velmi vysoká a krajský soud dlužil stěžovateli, jeho mladšímu synovi i zbylým pozůstalým náležitě vysvětlení, proč podle jeho názoru musí nejlepší zájmy dítěte ustoupit nutnosti uložit stěžovateli nepodmíněný trest odnětí svobody.

28. Ústavní soud z právě popsaných důvodů musel přistoupit k výše zmíněnému výjimečnému oprávnění k zásahu do rozhodovací činnosti obecných soudů, zrušit rozsudek krajského soudu a věc mu vrátit k dalšímu řízení. V novém odvolacím řízení se bude muset krajský soud zaměřit hned na několik aspektů celé věci, které se pak musí promítnout v jeho novém rozhodnutí. V první řadě to jsou výše popsané účely trestání. Krajský soud bude muset v konkrétních okolnostech této věci zvážit (a do odůvodnění pak promítnout), v jaké míře trest, o němž za spáchané přečiny rozhodne, sleduje účel retributivní či některý z cílů konsekvencialistických. S ohledem na zvolené účely se pak zejména bude muset zaměřit na odůvodnění přiměřenosti uloženého trestu v kontextu principů proporcionality a *ultima ratio* (subsidiarity přísnější trestní represe). Jak Ústavní soud uvedl výše, přesvědčivé odůvodnění závěru, že uložený trest je přiměřený a odpovídá všem okolnostem věci, je ústavněprávním minimem náležitého ospravedlnění zásahů státu do svobody jednotlivce při ukládání trestů. Proto krajský soud musí znovu zohlednit okolnosti stěžovateli přitěžující a doposud vynechané okolnosti polehčující včetně nejlepších zájmů mladšího syna stěžovatele. Jedině v takovém případě poskytne stěžovateli náležitou odpověď na jeho obhajobu v odvolacím řízení a vyvrátí jakékoliv možné pochybnosti o tom, že je výkon spravedlnosti arbitrární, neprůhledný a nekontrolovatelný veřejností. Stěžovateli navíc umožní účinně uplatnit případné dovolání, pokud by v něm nadále přetrvávalo přesvědčení, že v odvolacím řízení byla porušena jeho práva.

29. Známý americký trestní obhájce Bryan Stevenson ve svém bestselleru s názvem „*Just Mercy: A Story of Justice and Redemption*“ (Spiegel & Grau, 2015, s. 290) napsal, že každý z nás je víc, než nejhorší věc, kterou jsme kdy udělali. Pokud někdo zalže, není *jen* lhář. Pokud si někdo vezme něco, co mu nepatří, není *jen* zloděj. Stejně tak někdo, kdo někoho zabije, není *jen* člověkem, který někoho zabil. Je přitom důležité

ústavně chránit tuto druhou část v každém z nás jako součást naší lidské důstojnosti. V tom se možná lišil pohled okresního a krajského soudu. První zmíněný soud ve stěžovateli neviděl jen člověka, který vlastní nedbalostí usmrtil dva členy své rodiny, a promítl to do svého rozhodnutí. Krajský soud naopak ve stěžovateli jen člověka, který vlastní nedbalostí usmrtil dva členy své rodiny, viděl. Při odůvodňování svého nového rozhodnutí ve věci proto musí změnit svoji perspektivu a náležitě zohlednit všechny relevantní okolnosti tohoto smutného případu.

30. Závěrem musí Ústavní soud upozornit, že projednávaná věc odhalila jisté „pnutí“ mezi právní úpravou dovolání v trestním řádu a principem subsidiarity ústavní stížnosti, je-li namítána nepřiměřenost uloženého trestu. Ústavní soud ve své judikatuře uvedl, že *„[d]ovolací řízení se v žádném svém stadiu nenachází mimo ústavní rámec pravidel spravedlivého procesu vymezeného Listinou (...) a Úmluvou (...) a rozhodovací praxe nesmí narušovat ústavní zásadu rovnosti účastníků řízení. Stejně tak musí rozhodovací praxe obecných soudů interpretovat domácí právo konformně se závazky vyplývajícími pro Českou republiku z relevantních mezinárodních smluv (čl. 1 odst. 2 Ústavy). Ústavní soud připomíná, že čl. 6 odst. 1 Úmluvy (právo na spravedlivý proces) obsahuje ustanovení, s nimiž musí být ustanovení zákonného procesního práva interpretována souladně, a to včetně těch ustanovení trestního řádu, která vymezují dovolací důvody uvedené v ustanovení § 265b trestního řádu.“* [sp. zn. Pl. ÚS-st. 38/14 ze dne 4. 3. 2014 (ST 38/72 SbNU 599; č. 40/2014 Sb., dále jen „stanovisko“), bod 17]. K tomu dodal: *„Je-li dovolání výjimečným opravným prostředkem, jehož účelem je vedle sjednocování judikatury i ochrana práv, zejména práv základních, pak ústavní stížnost z hlediska svého ústavního vymezení nemůže být postavena vedle dovolání s tím, že vady, které jsou výkladem vyloučeny z jakéhokoli přezkumu v rámci dovolacího řízení, mohou být zhojeny v řízení o ústavní stížnosti. Tím by se z ústavní stížnosti stal specializovaný mimořádný opravný prostředek pro nápravu procesních a skutkových pochybení obecných soudů, což však nelze s ohledem na ústavní vymezení role Ústavního soudu připustit (...). Naopak lze požadovat, aby Nejvyšší soud cestou interpretace ustanovení trestního řádu o dovolání zajistil naplnění obou zmíněných účelů řízení o dovolání.“* (bod 19). Ve výroku stanoviska proto Ústavní soud rozhodl, že *„ústavní stížnost je nepřipustná, jestliže stěžovatel v trestním řízení nepodá zákonem předepsaným způsobem dovolání (§ 75 odst. 1 zákona o Ústavním soudu).“*

31. Jak ve svém jinak velmi pečlivě odůvodněném usnesení v této věci uvedl Nejvyšší soud, dovolací důvod podle § 265b odst. 1 písm. h) trestního řádu neposkytuje jakýkoliv prostor pro uplatnění námitky nepřiměřeného trestu (zahrnující i nedostatečné odůvodnění trestu, viz bod 13 výše). Přitom judikatura Ústavního soudu vyžaduje, aby se stěžovatelé s každou námitkou ústavněprávní povahy, jakou nepochybně námitka nepřiměřeného trestu je (viz bod 13 výše), obraceli dovoláním na Nejvyšší soud. Z perspektivy trestního řádu se tedy formálně vzato stěžovatel na Nejvyšší soud obracet nemusel, a proto mohl napadnout rozsudek krajského soudu přímo ústavní stížností, což ovšem v případě námitek ústavněprávní povahy stanovisko zásadně zapovídá (stěžovatel tak navíc postupoval, ale jeho ústavní stížnost byla odmítnuta). Vzniká proto otázka, jaký mělo uvedené stanovisko, které se zaměřovalo zejména na dovolací důvod podle § 265b odst. 1 písm. g) trestního řádu, dopad na jinak dlouhodobě ustálený výklad trestního řádu, o který se Nejvyšší soud opřel i v této věci (k tomu viz také nálezný sp. zn. I. ÚS 4503/12, bod 21).

32. Toto napětí mezi konstantní interpretací textu trestního řádu a požadavky judikatury Ústavního soudu by ovšem v ideálním případě měl vyřešit zákonodárce. Ústavní soud ho nemínil jakkoliv přičítat k tíži stěžovateli. Ten navíc respektoval judikaturu Ústavního soudu. Jednal v souladu s pokynem plynoucím z předcházejícího odmítacího usnesení III. senátu Ústavního soudu a v návaznosti na stanovisko podal ve věci dovolání. Požadavky stanoviska svým způsobem respektoval i Nejvyšší soud, který se nad rámec odůvodnění ve svém usnesení otázkou nepřiměřenosti trestu zabýval. Přesto Ústavní soud musel přistoupit ke zrušení tohoto usnesení. Při zrušení rozsudku krajského soudu, který trpěl vážnými ústavněprávními vadami, a na který Nejvyšší soud procesně navazoval, by existence jeho odmítacího usnesení postrádala rozumný smysl. Sám Nejvyšší soud ve vyjádření k této ústavní stížnosti uvedl, že „*odůvodnění rozhodnutí soudu druhého stupně pro jistou kusost zatěžuje deficit důsledného nepoměření všech v úvahu přicházejících faktorů.*“ V „nadstavbové“ části svého usnesení, v níž se zabýval přiměřeností uloženého trestu, však na tuto vadu neupozornil. Nepřezkoumatelný rozsudek krajského soudu přitom podle Ústavního soudu nemohl v konkrétních skutkových okolnostech této věci obstát.

III. Závěr

33. Na základě výše uvedeného Ústavní soud podle § 82 odst. 2 písm. a) zákona o Ústavním soudu vyhověl ústavní stížnosti, neboť rozsudek krajského soudu vedl k porušení základního práva stěžovatele na spravedlivý proces podle čl. 36 odst. 1 Listiny a čl. 6 Úmluvy a práva na ochranu rodičovství, rodiny a zvláštní ochranu dětí podle čl. 32 odst. 1 Listiny. Proto Ústavní soud podle ustanovení § 82 odst. 3 písm. a) zákona o Ústavním soudu zrušil napadený rozsudek krajského soudu a na něj procesně navazující usnesení Nejvyššího soudu a věc vrátil krajského soudu k dalšímu řízení.

34. V novém řízení krajský soud musí vzít v potaz, jaký z výše popsaných účelů trestání bude sledovat trest, který stěžovateli za spáchané přečiny uloží. S ohledem na zvolené účely pak musí adekvátně odůvodnit přiměřenost uloženého trestu v souladu s principy proporcionality a subsidiarity přísnější trestní represe (*ultima ratio*). Nesmí opomenout kromě okolností stěžovateli přitěžujících i okolnosti polehčujících. Zejména pak musí do svých úvah zahrnout nejlepší zájem mladšího syna stěžovatele.

35. Ústavní soud rozhodl o ústavní stížnosti bez nařízení jednání, neboť dospěl k závěru, že by od něj nebylo možno očekávat další objasnění věci (§ 44 zákona o Ústavním soudu).

Poučení: Proti rozhodnutí Ústavního soudu se nelze odvolat.

V Brně dne 7. srpna 2017

Jiří Zemánek
předseda senátu